

Ontwikkelen van jonge democraten

Author(s)

Nieuwelink, Hessel

Publication date

2016

Document Version

Author accepted manuscript (AAM)

Published in

Maatschappij & Politiek

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nieuwelink, H. (2016). Ontwikkelen van jonge democraten. *Maatschappij & Politiek*, 47(3), 16-17.

**General rights**

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Ontwikkelen van jonge democraten. Deel 1: Denkbeelden over democratie

Hessel Nieuwelink

In onze samenleving waar sociale spanningen toenemen, zijn democratische methoden om met verschillen om te gaan van groot belang. Het is dan nodig dat volwassenen en jongeren daar positief tegenover staan en de mogelijkheden hebben om democratische houdingen te ontwikkelen. Echter, er bestaan vraagtekens bij de democratische gezindheid van jongeren. Zij zouden vooral gericht zijn op hun eigen belang, ongeïnteresseerd in het politiek, niet bereid om te luisteren naar anderen en niet de wil hebben om zich in te zetten voor het algemeen belang. Daarnaast lijken verschillen tussen jongeren van verschillende opleidingstypen groter te worden.

Met deze vraagstukken in mijn achterhoofd heb ik de afgelopen jaren promotieonderzoek verricht naar de denkbeelden van jongeren over democratie, wat hun ervaringen zijn met democratie en hoe deze ontwikkelen door de tijd heen (onder begeleiding van politicoloog Paul Dekker en Geert ten Dam en Femke Geijssel). Ik heb een groep jongeren in het vmbo b/k en een groep jongeren in het vwo twee keer geïnterviewd (in de tweede klas en vierde klas) die afkomstig waren van zes verschillende scholen. In een reeks van artikelen zal ik in *Maatschappij & Politiek* een aantal centrale uitkomsten van dit onderzoek rapporteren en de implicaties voor maatschappijleer bespreken.¹

Abstracte instituties en betekenisvolle situaties

Veel eerder onderzoek naar democratisch burgerschap van jongeren richt zich op onderwerpen die voor jongeren veelal abstract zijn en weinig betekenis hebben. Jongeren hebben weinig kennis over politieke instituties, vinden het moeilijk om politieke partijen van elkaar te onderscheiden, en ook het omschrijven van het concept democratie valt velen niet gemakkelijk. Houdingen van jongeren ten opzichte van politieke instituties en actoren proberen te achterhalen kan dan zeer problematisch zijn, zeker voor jongeren die vmbo b/k volgen. Het is zeer de vraag wat het oplevert om aan jongeren die amper kennis of ervaring met de politiek te hebben te vragen of zij de regering, het parlement en zelfs het Europees parlement vertrouwen. Waar baseren deze jongeren dan hun antwoorden op? Over welke aspecten van democratie kan je dan vervolgens iets zeggen?

Ik heb ervoor gekozen om denkbeelden van jongeren over democratie vooral te achterhalen door deze te onderzoeken in contexten en situaties die voor hen betekenis dragen. In dit promotieonderzoek richt ik mij primair op drie aspecten van democratie: besluitvorming, discussie en maatschappelijke en politieke betrokkenheid. Deze aspecten heb ik primair bevraagd in situaties die voor jongeren bekend zijn, zoals op school, thuis en in het verenigingsleven. Dit artikel richt zich op denkbeelden van jongeren over besluitvorming.

Democratische besluitvorming

Als theoretisch kader bij dit onderzoek staan twee elementen van democratie en democratische besluitvorming centraal. Ten eerste het idee dat democratie verschillende invullingen kent en er zeer uiteenlopende manieren zijn om op een democratische manier tot een besluit te komen (zoals meerderheids-, consensus- en deliberatieve besluitvorming). Ten tweede dat democratische besluitvorming strijdige of zelfs conflicterende principes met zich meebrengt (denk aan vrijheid versus gelijkheid, stemmen versus consensus, macht van aantal versus macht van

argumenten). In democratisch denken en handelen wordt getracht met beide principes rekening te houden.

Tijdens het interview hebben we gekeken naar de manieren waarop jongeren denken over besluitvorming aan de hand van een casus in de klas. Deze gaat erover dat veel leerlingen iets willen en dat enkelen zich daartegen verzetten. De jongeren moeten aangeven hoe zij vinden dat de besluitvorming moet verlopen. Gedurende het gesprek wordt de casus ingewikkelder doordat de argumenten van de tegenstanders sterker worden en de minderheid groter wordt.

Opvallend is dat alle jongeren bereid zijn om gezamenlijk het besluit te nemen. Dit geldt zowel voor vmbo'ers als vwo'ers en voor beide momenten waarop zij zijn geïnterviewd. De meeste jongeren geven aan dat zij vinden dat het besluit bij meerderheid moet worden genomen (zie kader). Stemmen is voor hen de meest eerlijke vorm van besluitvorming. Andere jongeren leggen de nadruk op het komen tot overeenstemming door te onderhandelen, zie kader. Hun denkbeelden komen overeen met consensusdemocratie. Andere jongeren vinden dat een discussie ervoor moet zorgen dat op basis van argumenten het beste besluit genomen kan worden (deliberatieve democratie), zie kader. Voorkeuren voor deze modellen kwamen voor bij alle twee de opleidingstypen en op beide leeftijden.

Voorbeeldmatige citaten	
Meerderheidsbesluitvorming	"Ik zou willen weten of zij goede argumenten hebben en dan zou ik mijn standpunt vertellen... Dan zou ik gewoon 'meeste stemmen gelden' doen en dan hebben die leerlingen gewoon pech, de volgende keer hebben zij misschien geluk".
Consensusbesluitvorming	"Iedereen geeft zijn eigen mening en daarna moeten ze het eens [worden] met elkaar. Niet dat er ineens één ding wordt besloten en dat die anderen maar gewoon moeten doen wat het besluit is".
Deliberatieve besluitvorming	"Als je met meer bent, hoef je niet altijd gelijk te hebben. Het gaat om de beste argumenten. [...] Ik zou dan proberen hen over te halen".

Meerdere principes

Jongeren verschillen ook in de mate waarin zij met verschillende principes rekening houden. Een deel van de jongeren legt bij het nemen van een besluit nadruk op meerdere principes. Zo vinden sommige jongeren een meerderheidsbesluit belangrijk maar er moet wel getracht worden om te kijken of iedereen het eens kan worden en dat er gekeken moet worden naar argumenten. Anderen vinden het belangrijk om het besluit te nemen op basis van argumenten maar als dat echt veel te lang gaat duren kan de meerderheid op een gegeven moment wel het besluit nemen. In dit opzicht is het denken van deze jongeren multi-dimensionaal.

Andere jongeren leggen juist sterk de nadruk op één democratisch principe, vrijwel altijd meerderheidsbesluiten. In het perspectief van deze jongeren is het belangrijk dat de meerderheid zijn zin krijgt, andere groepen hebben in hun ogen dan 'gewoon pech.' Dit is waar het volgens hen bij democratie om gaat. In hun ogen staat democratie gelijk aan de wil van de meerderheid.

Koloniseren van het denken

Op basis van psychologisch, onderwijskundig en politicologisch onderzoek zou je ervan uit kunnen gaan dat het denken van jongeren complexer wordt naar mate zij ouder worden en zij dus met meer principes rekening houden. Dit geldt zeker voor jongeren met meer cognitieve vermogens. In dit onderzoek vinden we echter het tegenovergestelde. Op latere leeftijd leggen meer jongeren vrijwel uitsluitend nadruk op meerderheidsbesluitvorming. Dit geldt met name voor jongens in het vwo. In hun perspectief draait het in de politiek alleen maar om de meerderheid en valt democratie daarmee samen. Dit beeld over politiek 'koloniseert' vervolgens hun denken over besluitvorming in het dagelijks leven.

Denken over politieke democratie

Waar de geïnterviewde jongeren goed in staat waren om hun denkbeelden over besluitvorming in alledaagse situaties te formuleren, was het voor een substantiële groep jongeren een stuk lastiger om hun voorkeuren over de politieke democratie te geven. Ook al was dit gemakkelijker op latere leeftijd, dit bleef een lastig punt. Met name vmbo'ers hebben moeite om aan te geven hoe zij naar besluitvorming in het parlement kijken of om zelf een betekenis aan democratie te geven.

Belang voor maatschappijleer

Dit onderzoek heeft laten zien dat leerlingen van zowel vmbo b/k als vwo in staat zijn om zinvolle redeneringen over aspecten van democratie te geven wanneer hen een casus voorgelegd wordt die betekenisvol voor ze is. Leerlingen in het vo hebben dus op relatief jonge leeftijd preconcepties over hoe democratie zou moeten werken. Het concept democratie en de bijbehorende politieke instituties dragen veel minder betekenis. Bij de behandeling van deze zaken zou het dus voor de hand liggen om te beginnen bij de denkbeelden die jongeren al hebben waarna de relatie met parlement, regering, rechtsstaat gelegd kan worden.

Verder laat dit onderzoek zien dat jongeren, zeker in het vwo, lang niet altijd meer genuanceerde denkbeelden over democratie ontwikkelen. Hier is dus een belangrijke taak voor het onderwijs: laten zien dat het bij democratie gaat om conflicterende, essentiële waarden.

Hessel Nieuwelink werkt als docent-onderzoeker bij de lerarenopleiding maatschappijleer en het Kenniscentrum voor Onderwijs en Opvoeding van de Hogeschool van Amsterdam

ⁱ Vanaf eind juni zal via <http://dare.uva.nl/home> en via <http://www.hva.nl/kc-onderwijs-opvoeding> de Nederlandse samenvatting van mijn proefschrift beschikbaar zijn.